

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

НАГАЄВА Галина Олександрівна

УДК 63:336.226.14+657.471

**УПРАВЛІННЯ ЕФЕКТИВНІСТЮ ФУНКЦІОНУВАННЯ ОБОРОТНИХ
АКТИВІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ**

08.00.04 – економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Суми – 2020

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Харківському національному технічному університеті сільського господарства імені Петра Василенка

Науковий керівник: доктор економічних наук, професор
ОЛІЙНИК Олександр Васильович,
Харківський національний аграрний університет
імені В.В. Докучаєва, завідувач кафедри
фінансів.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
КРЮКОВА Ірина Олександрівна,
Одеський державний аграрний університет,
завідувач кафедри обліку та оподаткування;
доктор економічних наук, професор
ЗАЙЦЕВ Юрій Олександрович,
Східне управління Головного управління
Державної податкової служби в Харківській
області, начальник.

Захист відбудеться «26» червня 2020 р. о 11⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 55.859.01 у Сумському національному аграрному університеті за адресою: 40021, м. Суми, вул. Г. Кондратьєва, 160, конференц-зал.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Сумського національного аграрного університету за адресою: 40021, м. Суми, вул. Г. Кондратьєва, 160, читальний зал.

Автореферат розісланий «25» травня 2020 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

В.М.Жмайлов

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. В сучасних умовах інноваційного розвитку сільського господарства України агропромислові формування зацікавлені у ритмічному і стабільному функціонуванні. Для досягнення високих соціально-економічних результатів сільськогосподарським підприємствам потрібна чітко побудована, обґрунтована і прогнозована фінансова політика, основана на механізмі ефективного використання оборотних активів. Важливою складовою цієї політики був і залишається механізм управління, оскільки ефективне формування і регулювання обсягу і структури оборотних активів сприяє підтриманню оптимального рівня ліквідності, забезпечує оперативність виробничого і фінансового циклів діяльності, а відтак – високу платоспроможність і фінансову стійкість сільськогосподарських підприємств.

Останнім часом, незважаючи на здійснення державою заходів з реформування аграрного сектору економіки, загальний фінансовий стан та інвестиційна діяльність як приватизованих, так і державних підприємств значно погіршилися. Лише за минуле десятиріччя обсяг матеріальних запасів на вітчизняних підприємствах зменшився більше, ніж на третину, грошових коштів та відвантаженої продукції – на 6 % і 11% відповідно, величина дебіторської заборгованості зросла більше, ніж в 1,5 рази. Зростання обсягів дебіторської заборгованості нібито свідчить про поліпшення збуту продукції, прискорення обертання оборотних активів, але це відбувається на фоні скорочення матеріальних запасів, тобто на фоні зменшення обсягів виробництва продукції. Скорочення залишків коштів свідчить не стільки про високий рівень управління грошовими потоками, а скільки про гострий дефіцит цих коштів, зумовлений інфляцією, кризою неплатежів, недосконалою податковою політикою. Наведені дані говорять про те, що українські сільськогосподарські підприємства сьогодні опинилися в скрутній фінансовій ситуації, що у більшості зумовлено недосконалим механізмом функціонування оборотних активів.

Проведений науковий пошук засвідчує, що проблема ефективного функціонування оборотних активів у сільськогосподарських підприємствах завжди була в центрі уваги досліджень в галузі економіки. Основні теоретичні положення сутності оборотних активів висвітлено у наукових дослідженнях В. Андрійчука, І. Бланка, М. Дем'яненка, В. Даниленка, Г. Кірейцева, В. Ковальнової, Н. Михалицької, О. Непочатенко, А. Поддєрьогіна, Г. Савицької, Р. Сайфуліна, О. Філімоненка, А. Шеремета. Теоретико-методичні аспекти ефективного функціонування оборотних активів досліджували такі науковці як: В. Алексійчук, В. Амбросов, В. Андрійчук, М. Бесєдін, Г. Білоусенко, О. Гудзь, М. Дем'яненко, І. Зеліско, Ю. Зайцев, П. Канінський, С. Кваша, Г. Кірейцев, І. Кириленко, М. Коваленко, М. Кропивко, С. Кручок, І. Крюкова, П. Лайко, Л. Лахтіонова, І. Лукінов, Ю. Лупенко, М. Малік, О. Могильний, М. Огійчук, О. Олійник, Б. Пасхавер, Г. Підлісецький, П. Саблук, В. Ситник, Р. Слав'юк, П. Стецюк, Л. Худолій, А. Чупіс, О. Шпичак та ін. Наукові дослідження в сфері оцінки стану функціонування оборотних активів відображені в працях зарубіжних

вчених: І. Ансоффа, Ю. Брігхема, Джеймса К. Ван Хорна, Джона М. Ваховича, Л. Гапенські, Ю. Землякова. Б. Коласса, М. Крейніної, О. Стоянової та ін.

Незважаючи на значну кількість наукових робіт, присвячених даній проблемі, невирішеними та незавершеними залишилися питання теоретико-методичних аспектів аналізу ефективного функціонування оборотних активів, зокрема: відсутність єдиного підходу до визначення сутності економічної категорії «оборотні активи», їх класифікації і систематизації з позиції критеріальних ознак, розробки концептуальних аспектів функціонування та методичного інструментарію діагностики.

Вивчення і подальший аналіз результатів теоретичних досліджень учених і практичного досвіду організації процесу ефективного функціонування оборотних активів аграрних формувань дозволили виявити низку суперечностей між: потребою виробництва у цілісності структури оборотних активів та недостатнім рівнем її сформованості в процесі економічної діяльності; необхідністю вдосконалення системи функціонування оборотних активів в умовах сільськогосподарського виробництва та недостатньою розробленістю теоретичних і методичних основ управління нею; потребами аграрних формувань в оперативному аналізі ефективного функціонування оборотних активів та недостатнім рівнем методичної підтримки цього процесу.

Ці суперечності обумовили необхідність підвищення ефективності функціонування оборотних активів сільськогосподарських підприємств. Актуальним є проектування цілісної системи формування, використання та аналізу ефективності функціонування оборотних активів, що передбачає теоретичне обґрунтування, розробку та реалізацію відповідної методичної підтримки цього процесу. Актуальність вказаного проблемного питання, його недостатня розробленість, необхідність подолання наявних суперечностей та сучасні потреби сільськогосподарського виробництва зумовили вибір теми дисертаційної роботи.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана в межах плану наукових досліджень Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка за темами «Організаційно-економічні та технологічні засади підвищення ефективності виробництва і реалізації продукції в умовах формування інноваційної моделі розвитку агропромислового виробництва» (номер державної реєстрації 0111U005203, 2011-2015 рр.) та «Механізми підвищення конкурентоспроможності, розвитку економічного та виробничо-технологічного потенціалу суб'єктів агропромислового виробництва» (номер державної реєстрації 0116U003477, 2016-2020 рр.). Роль автора у виконанні даних досліджень полягає в обґрунтуванні систем та механізмів управління ефективністю функціонування оборотних активів сільськогосподарських підприємств.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є обґрунтування теоретично-методичних та прикладних засад підвищення ефективності функціонування оборотних активів сільськогосподарських підприємств та управління ними в умовах ресурсної та інформаційної обмеженості.

У відповідності до поставленої мети вирішувались такі завдання

дослідження:

- ідентифікувати економічну сутність оборотних активів як об'єкта управління в менеджменті сільськогосподарського підприємства;
- визначити принципи організації управління оборотними активами, їх класифікацію та типологію;
- обґрунтувати методичні засади оцінювання ефективності використання оборотних активів сільськогосподарських підприємств;
- окреслити склад, структуру та критерії раціонального використання оборотних активів сільськогосподарських підприємств;
- визначити особливості фінансування оборотних активів в контексті забезпечення фінансової стійкості сільськогосподарського підприємства;
- обґрунтувати організаційно-економічну модель оцінки використання оборотних активів сільськогосподарських підприємств за експертним методом;
- окреслити особливості інформаційного забезпечення прийняття управлінських рішень у сфері функціонування оборотних активів сільськогосподарських підприємств;
- виконати обґрунтування показників ефективності політики фінансування оборотних активів сільськогосподарських підприємств;
- ідентифікувати напрями та шляхи підвищення ефективності використання оборотних активів сільськогосподарських підприємств.

Об'єктом дослідження є процес функціонування оборотних активів сільськогосподарських підприємств.

Предметом дослідження є теоретико-методичні та прикладні засади щодо підвищення ефективності функціонування оборотних активів сільськогосподарських підприємств та управління цим процесом.

Методи дослідження. Теоретико-методологічною основою дисертаційного дослідження є діалектичний метод пізнання та системний підхід до вивчення економічних явищ і процесів, фундаментальні положення економічної теорії, бухгалтерського обліку, фінансового аналізу, наукові праці провідних вітчизняних і зарубіжних учених з питань функціонування оборотних активів у сільськогосподарських підприємствах. Для розв'язання поставлених у дисертаційній роботі завдань використовувалася система загальнонаукових та спеціальних методів дослідження : *дедукції та індукції* – для побудови технологічної послідовності наукового пошуку, розробки структури дисертаційної роботи, вивчення предмета дослідження; *монографічний* (для узагальнення та систематизації наукової літератури, навчально-методичної документації, дослідження існуючих методів аналізу стану оборотних активів; *історичний та абстрактно-логічний аналіз* – для узагальнення підходів до визначення сутності понять «оборотні активи», «оборотний капітал», «оборотні засоби», «оборотні кошти»; *аналізу і синтезу* – для виявлення зв'язків та відмінностей категорії «оборотні активи» з іншими економічними категоріями, висвітлення складу і структури оборотних активів, групування факторів впливу на ефективність функціонування оборотних активів; *статистичний аналіз* – для порівняння фінансових показників та зіставлення отриманих даних щодо ефективності використання оборотних активів між собою; *факторний та*

кореляційно-регресійний аналізи – для визначення факторів впливу на функціонування оборотних активів та щільності зв'язку між досліджуваними явищами; *графічний* – для відображення динаміки змін окремих фінансових показників; *організаційного моделювання* – для розробки організаційно-економічної моделі оцінки використання оборотних активів; *експертно-аналітичний* – для експертної оцінки стану ефективності функціонування оборотних активів; *системного підходу* – для формування концепції управління оборотними активами та системи заходів по підвищенню ефективності їх функціонування.

Інформаційною базою дослідження виступають законодавчі та нормативно-правові акти України, зведені статистичні дані Державної служби статистики України, Головного управління статистики в Харківській області, фінансова й статистична звітність сільськогосподарських підприємств Харківської області, матеріали науково-практичних конференцій, довідкові, періодичні та монографічні публікації науковців, інтернет-ресурси, результати власних досліджень і розрахунків за темою дисертаційного дослідження.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в обґрунтуванні теоретичних, методичних та практичних засад управління ефективністю функціонування оборотних активів сільськогосподарських підприємств. До основних результатів дослідження, які відображають його наукову новизну, належать такі:

вперше:

- обґрунтовано концептуальні засади управління оборотними активами сільськогосподарських підприємств, в основі яких лежить системне застосування комплексу заходів, орієнтованих на підвищення економічної ефективності функціонування підприємств, які ґрунтуються на здійсненні організаційних змін в системах планування, технологічного забезпечення виробничих процесів, управління персоналом, а також впровадженні прогресивних систем бюджетування та контролю формування, розміщення та відтворення оборотних активів підприємства;

удосконалено:

- методичні засади оцінювання ефективності функціонування оборотних активів сільськогосподарських підприємств шляхом обґрунтування, апробації та використання організаційно-економічної моделі оцінки функціонування оборотних активів, яка ґрунтується на застосуванні оціночно-ситуаційного підходу в контексті підвищення оперативності прийняття та якості управлінських рішень;

- архітектоніку системи управління оборотними активами сільськогосподарських підприємств на основі застосування функціонального та інструментального підходів до їх побудови із подальшим впровадженням технологічної послідовності етапів аналізу наявних оборотних активів, визначення цільового призначення складових оборотних активів, забезпечення ефективного використання оборотних активів, організації контролю за станом і ефективністю використання ресурсів вкладених в оборотні активи, з огляду на стабілізацію та підвищення рівня економічної ефективності діяльності підприємства, а також

створення умов для адаптації вказаних систем управління до існуючих умов господарювання;

- методичний підхід до аналізу оборотних активів із застосуванням експертних оцінок, що дозволяє ідентифікувати фактори та виконувати деталізацію їх впливу на якісний стан оборотних активів сільськогосподарського підприємства в контексті їх функціонування та відтворення;

набуло подальшого розвитку:

- наукове тлумачення дефініції «оборотні активи сільськогосподарського підприємства» шляхом її ідентифікації, як авансованої в грошовій формі вартості ресурсів підприємства, вкладених у сфери виробництва і обігу у розмірах, необхідних для забезпечення безперервності операційного циклу в господарській діяльності, у вигляді речових матеріальних елементів оборотних активів, які повністю споживаються у виробничому циклі та переносять свою вартість на створену продукцію;

- ідентифікація місця оборотних активів в структурі капіталу сільськогосподарського підприємства на основі визначення неоднородності ознак їх походження та функціонування в залежності від характеристик елементів оборотних активів;

- типологія факторів впливу на функціонування оборотних активів сільськогосподарських підприємств, що передбачає їх поділ на групи за рівнем значущості і забезпечує більш ефективний контроль за їх станом в менеджменті основної діяльності підприємства;

- система критеріальних ознак прийняття рішень в менеджменті оборотних активів сільськогосподарських підприємств на основі дотримання фінансової рівноваги між власними оборотними коштами і поточними фінансовими потребами, що сприяє раціоналізації формування і використання оборотних активів.

Практичне значення отриманих результатів. Основні положення дисертації доведені до рівня науково-прикладних розробок і рекомендацій з управління ефективністю функціонування оборотних активів сільськогосподарських підприємств.

Окремі результати дослідження були схвалені й рекомендовані до впровадження Департаментом агропромислового розвитку Харківської обласної державної адміністрації (довідка № 01-02-05/152 від 11.02.2020 р.), ТОВ «Агрофірма ім. Гагаріна» Зміївського району Харківської області (довідка № 119 від 11.02.2020 р.), ТОВ «Відродження» Харківського району Харківської області (довідка № 017 від 12.02.2020 р.), а також у навчальному процесі Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка (довідка № 05-135 від 12.02.2020 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є результатом самостійного наукового дослідження автора. Результати дослідження, що складають його наукову новизну, виносяться на захист, теоретичні обґрунтування, прикладні розробки, висновки, пропозиції та рекомендації отримані автором самостійно. Основні положення дисертаційного дослідження знайшли відображення в одноосібних публікаціях. З публікацій, виконаних у співавторстві,

в дисертації використані лише ті положення та наукові результати, які належать безпосередньо дисертанту.

Апробація матеріалів дисертації. Основні положення та результати дослідження доповідалися і обговорювалися на конференціях, семінарах, нарадах, серед яких найбільш важливими були: «Економіка, менеджмент, освіта в системі реформування АПК» (Харків, 2000), «Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих учених міста Харкова» (Харків, 2001), «Українська наука - 21 століття» (Київ, 2010), «Україна наукова» (Київ, 2010), «Формування конкурентоспроможного виробничого потенціалу сільського господарства в умовах глобалізації розвитку» (Харків, 2011), «Теоретичні та практичні аспекти розвитку сучасної економіки» (Львів, 2012), Підсумкова наукова конференція професорсько-викладацького складу, аспірантів і здобувачів ХНАУ ім. В.В. Докучаєва (Харків, 2013 р.), «Облік, контроль і аналіз на підприємствах АПК: стан і перспективи розвитку» (Харків, 2013), «Нова економіка» (Київ, 2014), «Сучасні проблеми і перспективи розвитку обліку, аналізу і фінансів в умовах глобалізації» (Харків, 2015), «The scientific potential of the present» (St. Andrews, Scotland, UK, 2016), Підсумкова наукова конференція професорсько-викладацького складу, аспірантів і здобувачів ХНАУ ім. В.В. Докучаєва (Харків, 2017), «Сучасний стан і перспективи розвитку обліку, аналізу та фінансового забезпечення підприємств агропромислового виробництва» (Харків, 2017), Підсумкова наукова конференція професорсько-викладацького складу, аспірантів і здобувачів ХНАУ ім. В.В. Докучаєва (Харків, 2018), «Розвиток економіки країни: можливості, перспективи, проблеми» (Запоріжжя, 2018), Міжнародна науково-практична конференція до 90-річчя економічної освіти в ХНАУ ім. В.В. Докучаєва (Харків, 2019 р.).

Публікації. Основні результати дисертації висвітлено в 32 наукових працях, з них 31 одноосібна, у тому числі 2 колективні монографії, 13 статей у фахових наукових виданнях, 1 стаття у закордонному виданні та 16 публікацій у матеріалах наукових конференцій.

Структура та обсяг дисертації. Дисертацію викладено на 195 сторінках. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (214 найменувань) та додатків. Матеріали дисертації проілюстровано 15 рисунками і 18 таблицями. Обсяг основного тексту дисертації складає 180 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі «**Теоретичні та методичні засади управління оборотними активами сільськогосподарських підприємств**» визначено економічну сутність та функціональну роль оборотних активів в капіталі, господарській діяльності та підвищенні ефективності функціонування сільськогосподарських підприємств, обґрунтовано принципи організації управління оборотними активами, їх класифікацію та типологію, а також методичні засади оцінювання ефективності використання оборотних активів сільськогосподарських підприємств.

Критичний аналіз наукових позицій щодо сутності та функціональної ролі

оборотних активів в капіталі сільськогосподарських підприємств показав, що оборотні активи часто ототожнюються з коштами. Втім, засоби, які зайняті у виробництві та обігу, не слід ототожнювати з грошима. Сукупна вартість авансується у формі грошей і, пройшовши процес виробництва і обігу, знову приймає цю форму. Гроші є посередником у русі засобів, а сукупна вартість, виражена в грошах, перетворюється в реальні гроші тільки з часом. Оборотні кошти підприємства виконують дві функції: виробничу і розрахункову. Виконуючи виробничу функцію, оборотні кошти, авансовані в оборотні виробничі фонди, підтримують безперервність процесу виробництва і переносять свою вартість на виготовлений продукт. По завершенню виробництва оборотні кошти переходять у сферу обігу у вигляді фондів обігу, де виконують другу функцію, що полягає у завершенні кругообігу і перетворенні оборотних коштів з товарної форми в грошову. Ритмічність, злагодженість і висока результативність роботи підприємства багато в чому залежать від його забезпеченості оборотними коштами. Нестача засобів, які авансуються на придбання матеріальних запасів, може призвести до скорочення виробництва

Активи підприємства, мають для діяльності підприємства аналогічну значущість як і категорія капіталу. Вони являють собою контрольовані ним економічні ресурси, сформовані за рахунок інвестованого в них капіталу, що характеризуються детермінованою вартістю, продуктивністю і здатністю генерувати дохід, постійний оборот яких в процесі використання пов'язаний з факторами часу, ризику і ліквідності.

Дослідження показали, що сільськогосподарські підприємства відчувають нестачу власних оборотних коштів, а їх приріст фінансують в основному за рахунок власних джерел. У зв'язку з цим доцільно використовувати раціональне співвідношення між власним оборотним капіталом і позиковими ресурсами, спрямованими на поповнення оборотних коштів, яке має надзвичайно важливе значення для менеджера, оскільки дозволяє кількісно оцінити склад оборотних активів і в якій пропорції можливо і доцільно мобілізувати його для підвищення ефективності роботи.

Для якісної оцінки стану функціонування оборотних активів доцільно використовувати методи експертних оцінок усіх їх складових з використанням запропонованих моделей проведення.

На стан функціонування оборотних активів та ефективність їх використання суттєво впливають як фактори, що мають безпосереднє відношення до оборотних активів, так і ті, які прямо з ними не пов'язані. Це стосується, передусім, організації системи розрахунків і якості роботи фінансової (бухгалтерської, економічної) служби на підприємстві, яка покликана організувати належне формування і використання оборотних засобів. Основними з них є такі: збільшення обсягів дебіторської і кредиторської заборгованості; зменшення обсягів реалізації продукції; нестача власних джерел фінансування оборотних активів; неналежний контроль стану розрахунків.

Враховуючи особливості розвитку підприємств аграрного сектора необхідно розробити стратегію фінансування оборотних активів, практична реалізація якої сприятиме ефективному розвитку сільськогосподарських організацій в

майбутньому і дозволить обґрунтувати рекомендації по досягненню оптимального рівня фінансової стійкості, спрогнозувати альтернативні сценарії розвитку.

В сформованих нестабільних умовах визначення оборотних активів, як авансованих коштів у створювані поточні запаси для підтримки безперервності господарських процесів, не розкриває повною мірою економічного змісту даної категорії. У зв'язку з цим актуалізується необхідність уточнення основних принципів організації управління і аналізу оборотних активів, не тільки підтримання їх на економічно достатньому рівні, а й визначення оптимального рівня інвестицій в оборотний капітал. Ефективне управління оборотними активами можливе лише на основі всебічного аналізу і планування всіх фінансових ресурсів - потенційних і актуальних джерел фінансування формування і поповнення оборотних активів (рис. 1).

Дослідження показали, що у практиці організації, управління і аналізу оборотні активи групуються за такими ознаками: 1) функціональна роль в процесі виробництва і товарного обігу - розподіл оборотних активів на оборотні виробничі фонди і фонди обігу; 2) з позицій організації та управління - розподіл їх на нормовані і ненормовані оборотні активи; 3) за джерелами поповнення і формування - власний і позиковий оборотний капітал; 4) за ступенем ліквідності - абсолютно ліквідні, швидко реалізовані і повільно реалізовані оборотні активи; 5) за матеріально-речовинним змістом - запаси (матеріалів, готової продукції, товарів), дебіторська заборгованість (або кошти в розрахунках), грошові кошти.

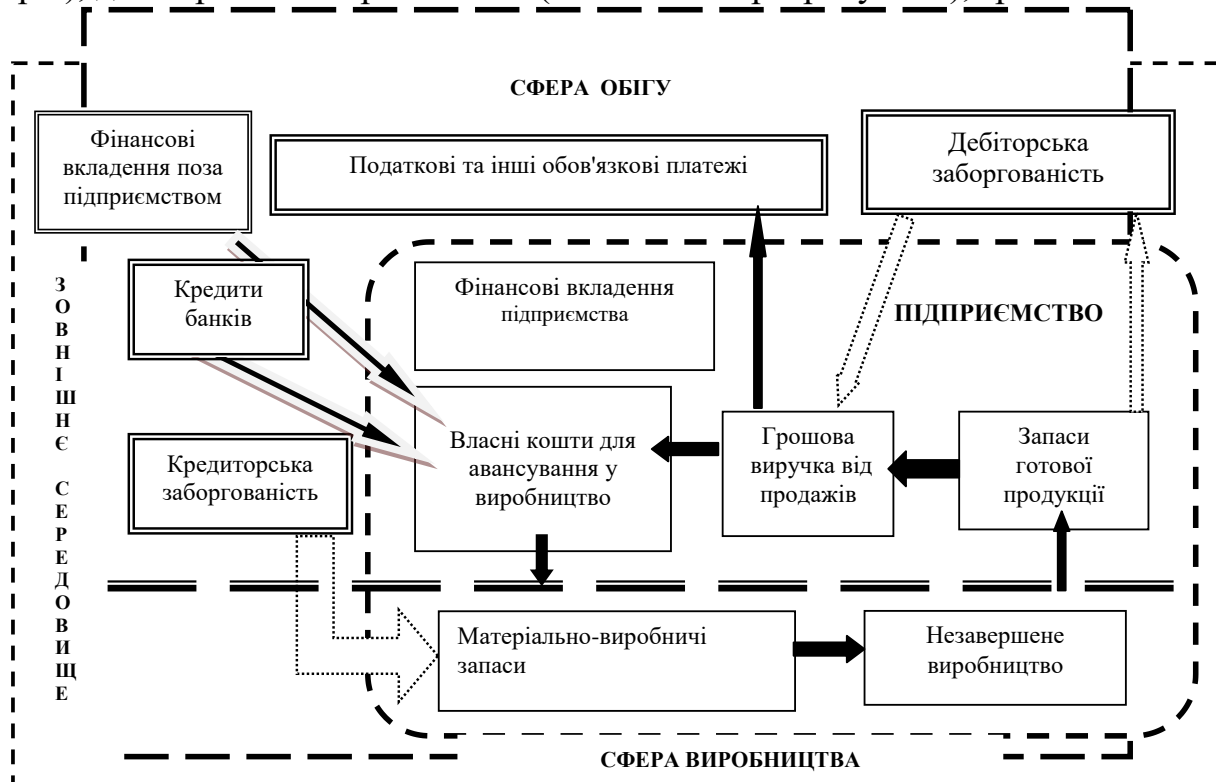

Рис. 1. Структура та процес формування оборотних активів сільськогосподарського підприємства

В дослідженні встановлено, що для управління оборотними активами завжди потрібні координація діяльності підприємства зі змінами зовнішніх чинників. Це пов'язано як з постійною зміною зовнішніх умов, так і з періодичними змінами індикаторів ефективності використання оборотних активів, на які можуть впливати

менеджмент і вироблена стратегія розвитку підприємства; управління оборотними активами тісно пов'язане з управлінням ризиками як фінансовими, так і операційними. Це, з одного боку, дозволяє використовувати механізми ризик-менеджменту в управлінні оборотними активами, а з іншого - вимагає враховувати дилему «більший дохід - більший ризик» при виборі рішень. Найбільш актуальними і фінансово значущими в сфері управління оборотними активами, будуть рішення, локалізовані в рамках фінансових потоків. Недостатні обсяги оборотних активів, неефективне їх використання, зниження швидкості їх оборотності чинять негативний вплив, перш за все, на рівень фінансової стійкості підприємства. Тут найбільш важливе значення мають не абсолютні обсяги оборотних активів, а їх відносні розміри. Зокрема, критичне значення має співвідношення їх обсягів до обсягів короткострокових зобов'язань. Зменшення обсягів оборотних активів нижче сукупного розміру короткострокових зобов'язань неминуче означає деформацію основної умови платоспроможності підприємства.

В другому розділі «**Стан та тенденції функціонування оборотних активів сільськогосподарських підприємств**» розглянуто склад, структуру та критерії раціонального використання оборотних активів сільськогосподарських підприємств, визначено особливості фінансування оборотних активів в контексті забезпечення фінансової стійкості сільськогосподарського підприємства, обґрунтовано організаційно-економічну модель оцінки використання оборотних активів сільськогосподарських підприємств за експертним методом.

Стан і рівень ефективності функціонування оборотних активів є однією з основних умов успішної діяльності підприємства. Падіння рівня фінансово-платіжної дисципліни, коливання темпів інфляції, скорочення до критично малих обсягів оборотних активів та інші негативні наслідки фінансової кризи змушують підприємства змінювати свою фінансову політику стосовно оборотних активів, шукати нові джерела їх фінансування, вирішувати проблеми ефективності їх використання. Дослідження показали, що ефективно управління оборотними активами можливе лише на основі всебічного аналізу і планування всіх фінансових ресурсів, тобто потенційних і актуальних джерел їх формування і поповнення (табл. 1). При цьому ключовим з основоположних принципів організації та управління оборотними активами є їх нормування. На практиці останнє дозволяє виявити економічно обґрунтований сукупний обсяг оборотних активів та забезпечити необхідні умови для підтримки і розвитку процесів виробництва і реалізації продукції.

Проведені дослідження забезпеченості підприємств власним оборотним капіталом показали, що низька забезпеченість сільськогосподарських підприємств оборотними активами, а також незадовільний стан їх фінансування призводять до регулярного виникнення дефіциту грошових коштів на різних стадіях операційного циклу. У таких умовах методичною основою управління оборотними активами сільськогосподарських підприємств повинна стати теорія динамічної фінансової рівноваги операційних циклів, заснована на підтримці балансу між потребою і наявністю грошових коштів на всіх стадіях операційного циклу. Використання в ході управління оборотними активами постійного відстеження сезонних цінових коливань на продукцію, як регулятора грошових надходжень, має бути ключовим

елементом системи управління оборотними активами.

Таблиця 1

Склад і структура оборотних активів сільськогосподарських підприємств Харківської області за 2012-2018 рр. (на кінець року), %

Показники	Роки						
	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Виробничі запаси	28,4	20,5	19,1	18,0	15,0	14,4	18,9
Поточні біологічні активи	21,5	17,0	17,5	14,6	11,4	12,3	11,0
Незавершене виробництво	17,8	18,3	17,1	17,2	15,6	15,5	14,4
Готова продукція	8,9	9,8	10,9	9,9	13,1	12,0	11,1
Векселі одержані	-	0,1	0,03	0,01	-	0,07	-
Товари	0,1	0,03	0,03	0,01	0,2	0,02	-
Дебіторська заборгованість	14,6	22,7	22,2	24,9	28,6	28,7	27,3
Поточні фінансові інвестиції	0,7	5,0	7,4	8,6	9,8	9,9	10,4
Грошові кошти та їх еквіваленти	2,0	3,0	3,1	3,6	3,8	3,7	4,3
Інші оборотні активи	5,5	2,87	1,74	1,48	1,0	0,81	0,8
Витрати майбутніх періодів	0,5	0,7	0,9	1,7	1,5	2,6	1,8
Разом оборотні активи	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

В дослідженні обґрунтовано принципи ефективного функціонування оборотних активів сільськогосподарського підприємства, а саме: розгляд операційного циклу аграрного підприємства як часового інтервалу «від урожаю до урожаю»; кожне підприємство має право самостійно встановлювати межі періодів планування з огляду на особливості спеціалізації; тісний взаємозв'язок і спрямованість управлінських рішень по регулюванню різних елементів оборотних активів та їх джерел на максимізацію фінансового результату операційного циклу з урахуванням конкретних умов сільськогосподарського підприємства; повнота забезпечення виробничого процесу фінансовими ресурсами впродовж всього операційного циклу шляхом регулювання грошових потоків; організація найбільш економічно вигідного використання виробленої продукції і вільних грошових коштів.

Серед показників, які характеризують ефективність використання оборотних активів традиційно застосовують систему коефіцієнтів, які носять констатуючий характер (табл. 2). На стан функціонування оборотних активів та ефективність їх використання суттєво впливають як фактори, що мають безпосереднє відношення до оборотних активів, так і ті, які прямо з ними не пов'язані. Це стосується передусім організації системи розрахунків і якості роботи фінансової (бухгалтерської, економічної) служби на підприємстві, яка покликана організувати належне формування і використання оборотних засобів. Основними з них є такі: збільшення обсягів дебіторської і кредиторської заборгованості; зменшення обсягів реалізації продукції; нестача власних джерел фінансування оборотних активів; неналежний контроль стану розрахунків.

**Показники ефективності використання оборотних активів
сільськогосподарських підприємств Харківської області у 2013-2018 рр.**

Показники	Роки					
	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Коефіцієнт оборотності	1,352	1,308	1,540	1,134	1,003	1,074
Тривалість одного обороту, днів	266	275	234	317	359	335
Коефіцієнт закріплення	0,740	0,765	0,649	0,882	0,997	0,931
Рентабельність оборотних активів, %	22,5	24,3	35,2	24,1	19,2	24,4

Враховуючи особливості розвитку сільськогосподарських підприємств доцільно реалізовувати такі стратегії управління оборотними активами, які є орієнтованими на ефективний розвиток підприємств в умовах досягнення раціонального рівня фінансової стійкості, а також генерувати альтернативні сценарії розвитку.

В дослідженні обґрунтована пріоритетність застосування експертних методів оцінки використання оборотних активів сільськогосподарських підприємств. З огляду на це розроблено відповідну організаційно-економічну модель. Дослідження показали, що оцінка ситуацій може бути інструментальною або експертною, виконуваною одним або групою компетентних працівників. Обидва види оцінки повинні раціонально співвідноситись, доповнюючи один одного. У будь-яких ситуаціях, і фінансових у тому числі, виникають певні відносини, кваліфікація стану яких можлива лише експертним шляхом. Запропонований підхід ґрунтується на використанні експрес-оцінки, що дає змогу деталізувати і конкретизувати окремі аспекти впливу різноманітних факторів на той чи інший рівень стану системи і виявити причини, що призвели до нього. Запропонований підхід передбачає визначення об'єктів, показників, термінів оцінки; розробки шкал оцінок та методики їх використання; змісту і порядку математичної обробки і практичного застосування результатів.

Обґрунтована модель дозволяє визначати оцінювані ситуації і структурувати складові, які можуть на дуже високому, високому, посередньому, низькому і дуже низькому рівні задовольняти поставлені вимоги до формування і функціонування оборотних активів підприємства. Це дає змогу компетентним працівникам, які входять до груп експертів, в залежності від рівня прояву або функціонування елементів і взаємозв'язків ситуації виставляти відповідні оцінки за п'ятибальною шкалою. Вказана шкала дозволяє використовувати результати оцінки в якості коефіцієнтів переводу у порівнювані показники, які відповідають запропонованим рівням задоволення потреб у формуванні та функціонуванні оборотних активів. Вказаний підхід в дослідженні розглядається в якості доповнення до статистико-економічних, розрахункових та інших методів, що дозволить забезпечити більш кваліфіковані і сучасні рішення в управлінні оборотними активами.

В третьому розділі «**Організаційно-економічні умови забезпечення ефективного функціонування оборотних активів сільськогосподарських підприємств**» виконано ідентифікацію особливостей інформаційного забезпечення прийняття управлінських рішень у сфері функціонування оборотних активів

сільськогосподарських підприємств, обґрунтовано склад та структуру показників ефективності політики фінансування оборотних активів сільськогосподарських підприємств, визначено напрями та шляхи підвищення ефективності використання оборотних активів сільськогосподарських підприємств.

Раціональне управління оборотними активами сільськогосподарських підприємств передбачає побудову відповідних систем та механізмів в менеджменті підприємства, в основі яких лежить інформаційне забезпечення прийняття управлінських рішень. В свою чергу, послідовне прийняття рішень щодо управління оборотними активами формує відповідну політику підприємства, яка має бути узгоджена з його загальною стратегією (рис. 2).

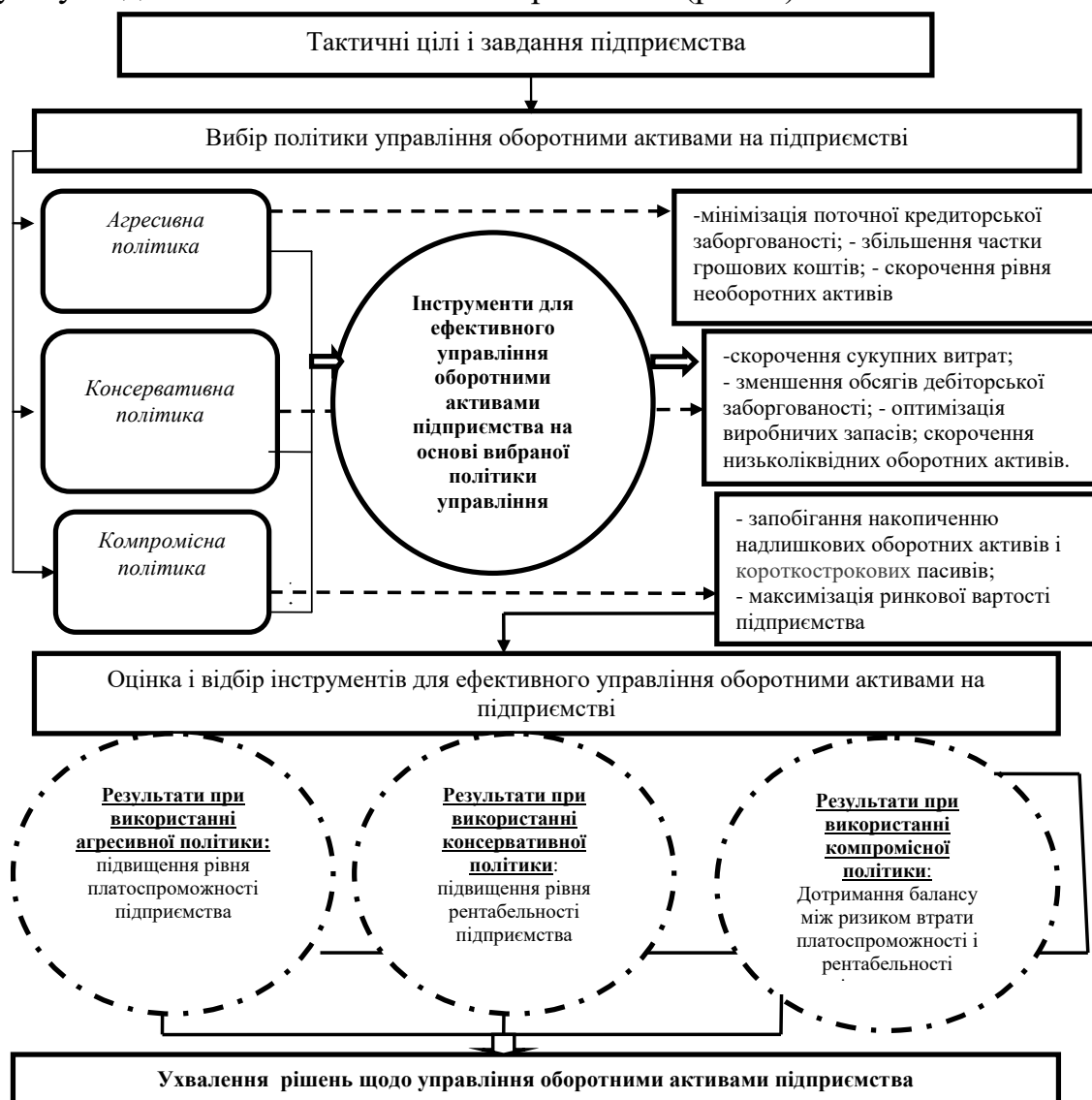

Рис. 2. Механізм ідентифікації політики та система управління оборотними активами сільськогосподарського підприємства

В дослідженні було встановлено, що підвищення ефективності діяльності підприємств в короткостроковому періоді багато в чому визначається політикою ефективного управління оборотними активами, орієнтованою на зниження виробничих і фінансових витрат підприємства, що дозволяє забезпечити розширення виробництва і досягти високої конкурентоспроможності підприємства в нових ринкових умовах; максимізувати вартість бізнесу, забезпечивши

оптимальну тривалість операційного циклу; підвищити результативність операційної діяльності підприємств. В короткостроковому періоді управління оборотними активами обумовлює максимізацію рівня прибутку і рентабельності підприємства, нівелювання ризиків в моделях забезпечення потреби в оборотних активах, а також оптимізацію джерел їх покриття, що дозволить удосконалити процес управління активами і поліпшити результати функціонування діяльності підприємства.

Системний підхід до управління оборотними активами полягає в регулюванні їх елементів відповідно до специфіки їх властивостей і зв'язків між ними і відрізняється від існуючих тим, що в ньому враховується прив'язка до тактичних цілей і завдань підприємства в процесі вироблення обґрунтованих рішень при управлінні і використанні оборотних коштів, яка відображає послідовність проміжних цілей або рішень і вибирається з безлічі альтернатив по якому-небудь критерію.

Етапи ухвалення рішень при управлінні оборотними активами підприємства на основі системного підходу відображені на рис. 3.

Рис. 3. Етапи ухвалення рішень при управлінні оборотними активами підприємства на основі системного підходу

На першому етапі проводиться аналіз наявного обсягу оборотних активів за допомогою основних показників, що характеризують ефективність їх використання, виявляється залежність впливу елементів оборотних активів один на одного і визначаються напрями управлінських рішень. На другому етапі визначається цільовий обсяг і значення структурних складових оборотних активів у їх загальній сумі і по окремих видах, необхідних для безперебійної роботи аграрного підприємства, своєчасного покриття зобов'язань, для чого можна використовувати ряд моделей. При цьому необхідно визначити джерела покриття, що формують оборотні активи, які повинні залучатися з урахуванням їх прийнятності співвідношення на економічно обґрунтованих умовах. Третій етап спрямований на забезпечення ефективного використання оборотних активів. Для цього на основі раніше розроблених управлінських рішень формується комплекс заходів по прискоренню оборотності оборотних активів, підвищенню їх рентабельності, забезпеченню платоспроможності, ліквідності і фінансової

стійкості підприємства. Побудова ефективних систем контролю на четвертому етапі ухвалення рішень формується в рамках загальної системи контролю на підприємстві і припускає скорочення зайвих обсягів або поповнення нестачі грошових коштів і запасів, маневрування дебіторською заборгованістю.

В рамках системного підходу на основі такого аналізу робиться висновок про ефективність використання оборотних активів, а також виявляється взаємозалежність елементів оборотних активів один від одного і визначаються напрямки управлінських рішень по вдосконаленню процесу управління даним видом ресурсу. Грамотне управління даним процесом має принципове значення для підсумків поточної діяльності підприємства.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення і запропоновано нове вирішення наукового завдання забезпечення ефективного функціонування оборотних активів та належного управління цим процесом. За результатами досліджень сформульовані такі висновки, що мають теоретичне и прикладне значення:

1. В дослідженні визначена економічна сутність оборотних активів як об'єкта управління в менеджменті сільськогосподарського підприємства. Доведено, що дефініцію «оборотні активи сільськогосподарського підприємства» доцільно ідентифікувати, як авансовану в грошовій формі вартість ресурсів підприємства, вкладених у сфери виробництва і обігу у розмірах, необхідних для забезпечення безперервності операційного циклу в господарській діяльності, у вигляді речових матеріальних елементів оборотних активів, які повністю споживаються у виробничому циклі та переносять свою вартість на створену продукцію. При цьому визначено, що оборотні активи підприємства являють собою контрольовані ним економічні ресурси, сформовані за рахунок інвестованого в них капіталу, що характеризуються детермінованою вартістю, продуктивністю і здатністю генерувати дохід, постійний оборот яких в процесі використання пов'язаний з факторами часу, ризику і ліквідності.

2. Окреслено ключові принципи організації управління оборотними активами сільськогосподарського підприємства. Визначено, що до них слід відносити: розгляд операційного циклу аграрного підприємства як часового інтервалу «від урожаю до урожаю»; кожне підприємство має право самостійно встановлювати межі періодів планування з огляду на особливості спеціалізації; тісний взаємозв'язок і спрямованість управлінських рішень по регулюванню різних елементів оборотних активів та їх джерел на максимізацію фінансового результату операційного циклу з урахуванням конкретних умов сільськогосподарського підприємства; повнота забезпечення виробничого процесу фінансовими ресурсами впродовж всього операційного циклу шляхом регулювання грошових потоків; організація найбільш економічно вигідного використання виробленої продукції і вільних грошових коштів.

3. В дослідженні встановлено, що для управління оборотними активами завжди потрібні координація діяльності підприємства зі змінами зовнішніх

чинників. При цьому найбільш актуальними і фінансово значущими в сфері управління оборотними активами, будуть рішення, локалізовані в рамках фінансових потоків. Недостатні обсяги оборотних активів, неефективне їх використання, зниження швидкості їх оборотності чинять негативний вплив, перш за все, на рівень фінансової стійкості підприємства. Тут найбільш важливе значення мають не абсолютні обсяги оборотних активів, а їх відносні розміри. Зокрема, критичне значення має співвідношення їх обсягів до обсягів короткострокових зобов'язань. Зменшення обсягів оборотних активів нижче сукупного розміру короткострокових зобов'язань неминуче означає деформацію платоспроможності підприємства.

4. Низька забезпеченість сільськогосподарських підприємств оборотними активами, а також незадовільний стан їх фінансування призводять до регулярного виникнення дефіциту грошових коштів на різних стадіях операційного циклу. У таких умовах методичною основою управління оборотними активами сільськогосподарських підприємств повинна стати теорія динамічної фінансової рівноваги операційних циклів, заснована на підтримці балансу між потребою і наявністю грошових коштів на всіх стадіях операційного циклу. Використання в ході управління оборотними активами постійного відстеження сезонних цінових коливань на продукцію, як регулятора грошових надходжень, має бути ключовим елементом системи управління оборотними активами.

5. Встановлено, що на стан функціонування оборотних активів та ефективність їх використання суттєво впливають як фактори, що мають безпосереднє відношення до оборотних активів, так і ті, які прямо з ними не пов'язані. Це стосується передусім організації системи розрахунків і якості роботи фінансової (бухгалтерської, економічної) служби на підприємстві, яка покликана організувати належне формування і використання оборотних засобів. Основними з них є такі: збільшення обсягів дебіторської і кредиторської заборгованості; зменшення обсягів реалізації продукції; нестача власних джерел фінансування оборотних активів; неналежний контроль стану розрахунків.

6. В дослідженні обґрунтована пріоритетність застосування експертних методів оцінки використання оборотних активів сільськогосподарських підприємств. Визначено, що оцінка ситуацій може бути інструментальною або експертною, виконуваною одним або групою компетентних працівників. Обидва види оцінки повинні раціонально співвідноситись, доповнюючи один одного. Обґрунтована модель дозволяє визначати оцінювані ситуації і структурувати складові, які можуть на дуже високому, високому, посередньому, низькому і дуже низькому рівні задовольняти поставлені вимоги до формування і функціонування оборотних активів підприємства. Вказаний підхід в дослідженні розглядається в якості доповнення до статистико-економічних, розрахункових та інших методів, що дозволить забезпечити більш кваліфіковані і сучасні рішення в управлінні оборотними активами.

7. Доведено, що раціональне управління оборотними активами сільськогосподарських підприємств передбачає побудову відповідних систем та механізмів в менеджменті підприємства, в основі яких лежить інформаційне забезпечення прийняття управлінських рішень. В свою чергу, послідовне

прийняття рішень щодо управління оборотними активами формує відповідну політику підприємства, яка має бути узгоджена з його загальною стратегією. Визначено, що доцільно виділяти агресивну, консервативну та компромісну політику управління оборотними активами. В свою чергу, застосування вказаних типів політики підприємства потребує залучення відповідних інструментів і засобів формування та використання оборотних активів, склад яких визначається критеріями умов розширеного відтворення авансованого у здійснення основної діяльності капіталу підприємства.

8. Обґрунтовано архітектуру системи управління оборотними активами сільськогосподарських підприємств. В основу формалізації процесу управління покладено функціональний та інструментальний підходи до їх побудови із подальшим впровадженням технологічної послідовності етапів аналізу наявних оборотних активів, визначення цільового призначення складових оборотних активів, забезпечення ефективного використання оборотних активів, організації контролю за станом і ефективністю використання ресурсів вкладених в оборотні активи. Застосований концептуальний підхід орієнтований на стабілізацію та підвищення рівня економічної ефективності діяльності підприємства. Крім того, він дозволяє створювати умови для адаптації вказаних систем управління до існуючих умов господарювання.

9. В дослідженні було встановлено, що підвищення ефективності діяльності підприємств в короткостроковому періоді багато в чому визначається політикою ефективного управління оборотними активами, орієнтованою на зниження виробничих і фінансових витрат підприємства, що дозволяє забезпечити розширення виробництва і досягти високої конкурентоспроможності підприємства в сучасних умовах; максимізувати вартість бізнесу, забезпечивши оптимальну тривалість операційного циклу; підвищити результативність операційної діяльності підприємств. В короткостроковому періоді управління оборотними активами обумовлює максимізацію рівня прибутку і рентабельності підприємства, нівелювання ризиків в моделях забезпечення потреби в оборотних активах, а також оптимізацію джерел їх покриття, що дозволить удосконалити процес управління активами і поліпшити результати діяльності підприємства.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографії:

1. Нагаєва Г.О. Експертна експрес-оцінка стану готівкового обігу на сільськогосподарських підприємствах. Проблеми ефективного функціонування АПК в умовах нових форм власності та господарювання: Кол. монографія. За ред. П.Т. Саблука, В.Я. Амбросова, Г.Є. Мазнева. Т.2. К.: ІАЕ, 2001. С. 508-511.

2. Нагаєва Г.О. Організація управління матеріальними оборотними активами сільськогосподарських підприємств. Ринкова трансформація економіки АПК: Кол. монографія у чотирьох томах. За ред. П.Т. Саблука, В.Я. Амбросова, Г.Є.Мазнева. Частина 3. К.: ІАЕ. 2002. С. 353-358.

Статті у наукових фахових виданнях:

3. Нагаєва Г.О. Оцінно-ситуаційний підхід при визначенні стану готівкового обігу на сільськогосподарському підприємстві. Вісник ХДАУ. 2001. № 9, С. 169-173.

4. Нагаєва Г.О. Удосконалення управління дебіторської заборгованістю сільськогосподарських підприємств. Науковий вісник НАУ. 2001. № 43. С. 205-207.

5. Нагаєва Г.О. Формування механізму управління оборотними активами підприємства. Зб. наук. праць Луганського НАУ. 2002. № 14. Т. 3. – С. 224-228.

6. Нагаєва Г. О. Фінансування оборотного капіталу: проблеми та напрямки їх вирішення. Зб. наук. праць Луганського НАУ. 2003. № 24. С. 235-242.

7. Нагаєва Г. О. Розробка ефективної політики фінансування оборотного капіталу. Зб. наук. праць Луганського НАУ. 2004. № 37(49). С. 308-311.

8. Нагаєва Г. О. Нормування оборотних активів як передумова їх ефективного функціонування. Вісник ХНТУСГ: економічні науки. 2004. Вип. 31. С. 257-258.

9. Нагаєва Г. О. Основні напрямки забезпечення поточних фінансових потреб підприємства. Вісник ХНАУ. 2004. № 8. С. 154-158.

10. Нагаєва Г. О. Критерії прийняття фінансових рішень по управлінню оборотним капіталом. Вісник ХНАУ. 2006. № 10. С. 145-148.

11. Нагаєва Г. О. Вибір політики комплексного оперативного управління поточними активами і пасивами. Зб. наук. праць Луганського НАУ. 2006. № 62 (85). С. 363-366.

12. Олійник О. В., Нагаєва Г. О. Проблеми визначення валових і чистих інвестицій в сільське господарство України. Вісник ХНТУСГ: економічні науки. 2007. Вип. 65. С. 24-29. *(авторський внесок полягає у визначенні обсягів фінансування оборотних активів сільськогосподарських підприємств в процесі розподілу інвестиційних ресурсів)*

13. Нагаєва Г. О. Експертний метод визначення факторів впливу на функціонування оборотних активів. Вісник ХНАУ. 2007. № 9. С. 198-202.

14. Нагаєва Г. О. Обґрунтування показників ефективності політики фінансування оборотних активів. Вісник ХНТУСГ: економічні науки. 2017. Вип. 185. С. 283-290.

15. Нагаєва Г. О. Шляхи підвищення ефективності використання оборотних активів у сільському господарстві. Актуальні проблеми інноваційної економіки. 2020. № 1. С. 22-27.

***Статті у зарубіжних виданнях та виданнях,
внесених до міжнародних наукометричних баз:***

16. Нагаєва Г. О. Інформаційне забезпечення управлінських рішень у сфері функціонування оборотних активів. Natural Science Readings. 2019. №1. С. 33-45.

В інших виданнях:

17. Нагаєва Г. О. Евристичні методи аналізу фінансового стану сільськогосподарських підприємств. Матеріали всеукраїнської конференції молодих учених-аграрників «Економіка, менеджмент, освіта в системі реформування АПК» (11-13 жовтня 2000 р.). 2000. Х: ХДАУ. С. 95-96.

18. Нагаєва Г. О. Сучасні аспекти діяльності фінансової служби сільськогосподарських підприємств. Вісник ХНУ, серія «Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих учених м. Харкова». 2001. № 506. Ч.1. Х: ХНУ. С. 312-314.

19. Нагаєва Г. О. Вплив ефективності використання оборотних активів на фінансовий стан підприємства. Збірник наукових праць Всеукраїнської науково-практичної конференції «Українська наука - 21 століття». 2010. К.: ТОВ «ТК Меганом». С. 72-76.

20. Нагаєва Г. О. Роль експертних методів у дослідження стану функціонування оборотних активів. Матеріали восьмої всеукраїнської науково-практичної інтернет конференції «Україна наукова». 2010. К.: ТОВ «ТК Меганом». С. 123-125.

21. Нагаєва Г. О. Система моніторингу в управлінні оборотними активами. Формування конкурентоспроможного виробничого потенціалу сільського господарства в умовах глобалізації розвитку; Матеріали міжнар. наук.-практ. Інтернет –конференції. 2011. Х. ХНАУ. С. 89-91.

22. Нагаєва Г. О. Розвиток системи управління оборотними активами підприємств. Матеріали XXI міжнародної наук.-практ. конф. «Теоретичні та практичні аспекти розвитку сучасної економіки», Львів, 28-29 грудня 2012 р. 2012. Ч.3. Львів: ЛСФ. С. 15-17.

23. Нагаєва Г. О. Системний підхід в управлінні оборотними активами аграрних підприємств. Матеріали підсумкової наук. конф. проф-викл. складу, аспірантів і здобувачів ХНАУ ім. В.В.Докучаєва, 22-25 січня 2013 р. 2013. Ч.1. Х.: ХНАУ. С. 234-236.

24. Нагаєва Г. О. Обґрунтування окремих показників оцінки ефективності політики фінансування оборотних активів. Матеріали міжнародної наук.-практ. конф. «Облік, контроль і аналіз на підприємствах АПК: стан і перспективи розвитку», 1-10 квітня 2013 р. 2013. Х.: ХНАУ. С. 132-135.

25. Нагаєва Г. О. Комплексна методика управління оборотними активами підприємств. Зб. тез наукових робіт учасників Міжнародної наук.-практ. конференції для студентів, аспірантів та молодих учених «Нова економіка». 2014. К.: Аналітичний центр. С. 24-27.

26. Нагаєва Г. О. Підвищення рівня організації використання оборотних активів аграрних підприємств. Матер. міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф. «Сучасні проблеми і перспективи розвитку обліку, аналізу і фінансів в умовах глобалізації», 16 грудня 2015 р. 2015. Х.: ХНАУ. С. 42-44.

27. Нагаєва Г. О. Принципи та основні етапи системного підходу до оптимізації оборотних активів аграрних підприємств. The scientific potential of the present [text]: Proceedings of the International Scientific Conference December 1. 2016. in the city St. Andrews, Scotland, UK. ed. for the production of N.P. Kazmyna. NGO «European Scientific Platform». Vinnytsia: PE Rogalska I.O. С. 187-190.

28. Нагаєва Г. О. Забезпечення умов ефективного функціонування оборотних активів. Матеріали підсумкової наук. конф. проф.-викл. складу, аспірантів і здобувачів ХНАУ ім. В.В.Докучаєва. 2017. Х.: ХНАУ. С. 87-89.

29. Нагаєва Г. О. Стратегічні аспекти управління оборотним капіталом у системі збалансованих показників. Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. «Сучасний стан і перспективи розвитку обліку, аналізу та фінансового забезпечення підприємств агропромислового виробництва». 2017. Х.: ХНАУ. С. 156-158.

30. Нагаєва Г. О. Підвищення ефективності використання оборотних активів у сільському господарстві. Матеріали підсумкової наук. конф. професорсько-викладацького складу, аспірантів і здобувачів, 13-14 березня 2018 р. 2018. Х.: ХНАУ. С. 100-102.

31. Нагаєва Г. О. Управління кредиторською заборгованістю, як джерелом фінансових ресурсів підприємства. Матеріали V міжнарод. наук.-практ. конф. «Розвиток економіки країни: можливості, перспективи, проблеми», 15 грудня 2018 р. 2018. Запоріжжя: ГО «СІЕУ». С. 98-100.

32. Нагаєва Г.О. Сучасні принципи управління оборотними активами / Г.О. Нагаєва // Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., присвяченої 90-річчю економічної освіти в ХНАУ ім. В.В. Докучаєва (3-4 жовтня 2019 р.). Х.: ХНАУ, 2019 р. С. 203-206.

АНОТАЦІЯ

Нагаєва Г.О. Управління ефективністю функціонування оборотних активів сільськогосподарських підприємств. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). – Сумський національний аграрний університет, Суми, 2020.

Дисертація присвячена обґрунтуванню теоретично-методичних та прикладних засад підвищення ефективності функціонування оборотних активів сільськогосподарських підприємств та управління ними в умовах ресурсної та інформаційної обмеженості. Ідентифікована економічна сутність оборотних активів як об'єкта управління в менеджменті сільськогосподарського підприємства. Визначено принципи організації управління оборотними активами, їх класифікацію та типологію. Обґрунтовано методичні засади оцінювання ефективності використання оборотних активів сільськогосподарських підприємств. Окреслено склад, структуру та критерії раціонального використання оборотних активів сільськогосподарських підприємств. Визначено особливості фінансування оборотних активів в контексті забезпечення фінансової стійкості сільськогосподарського підприємства. Обґрунтовано організаційно-економічну модель оцінки використання оборотних активів сільськогосподарських підприємств за експертним методом. Окреслено особливості інформаційного забезпечення прийняття управлінських рішень у сфері функціонування оборотних активів сільськогосподарських підприємств. Обґрунтовано концептуальні засади управління оборотними активами сільськогосподарських підприємств, в основі яких лежить системне застосування комплексу заходів, орієнтованих на підвищення економічної ефективності функціонування підприємств, які ґрунтуються на здійсненні організаційних змін в системах планування, технологічного забезпечення виробничих процесів, управління персоналом, а також впровадженні прогресивних систем бюджетування та контролю формування, розміщення та відтворення оборотних активів підприємства. Визначено архітектуру системи управління оборотними активами сільськогосподарських підприємств на основі застосування функціонального та

інструментального підходів до їх побудови із подальшим впровадженням технологічної послідовності етапів аналізу наявних оборотних активів, визначення цільового призначення складових оборотних активів, забезпечення ефективного використання оборотних активів, організації контролю за станом і ефективністю використання ресурсів вкладених в оборотні активи, з огляду на стабілізацію та підвищення рівня економічної ефективності діяльності підприємства, а також створення умов для адаптації вказаних систем управління до існуючих умов господарювання.

Ключові слова: оборотні активи, система управління, політика підприємства, ефективність, оцінка.

SUMMARY

Nahaieva H.O. Management of efficiency of current assets of agricultural enterprises. - Manuscript.

Thesis for a candidate degree in economics, specialty 08.00.04 - economics and management of enterprises (by economic activity). - Sumy National Agrarian University, Sumy, 2020.

The dissertation is devoted to substantiation of theoretical-methodical and applied bases of increase of efficiency of functioning of current assets of the agricultural enterprises and their management in the conditions of resource and information limited. The economic essence of current assets as an object of management in the management of an agricultural enterprise is identified. The principles of organization of current assets management, their classification and typology are determined. Methodical bases of estimation of efficiency of use of current assets of agricultural enterprises are substantiated. The composition, structure and criteria of rational use of current assets of agricultural enterprises are outlined. Peculiarities of current assets financing in the context of ensuring financial stability of an agricultural enterprise are determined. The organizational and economic model of estimating the use of current assets of agricultural enterprises by the expert method is substantiated. Directions and ways to increase the efficiency of current assets of agricultural enterprises are identified. The conceptual principles of current assets management of agricultural enterprises are substantiated, which are based on the systematic application of a set of measures aimed at improving the economic efficiency of enterprises based on organizational changes in planning systems, technological support of production processes, personnel management and implementation of advanced budgeting systems. and control over the formation, placement and reproduction of current assets of the enterprise. The architecture of the current assets management system of agricultural enterprises based on the application of functional and instrumental approaches to their construction with the subsequent introduction of the technological sequence of stages of analysis of existing current assets, determining the purpose of current assets, ensuring efficient use of current assets, control over resource efficiency and efficiency invested in current assets, given the stabilization and increase in the level of economic efficiency of the enterprise, as well as the creation of conditions for the adaptation of these management systems to existing business conditions.

Key words: current assets, management system, enterprise policy, efficiency, evaluation.

